

Hvad har vi gjort?

Den danske magtelite har ikke et hovedkvarter, hvor medlemmerne mødes for at lægge planer. Den har ingen medlemsliste eller indmeldingsblanketter, ingen optagelsesritualer eller hemmelige håndtegn. Der er ingen konspiration, som kan afsløres.

Ordet “magtelite” lyder da også så fordækt, som om der var tale om dukkeførere med skumle hensigter. Man kunne også vælge at kalde det et interessefællesskab – et tæt netværk af danskere, som har de samme interesser, den samme store indflydelse, det samme ansvar og de samme bekymringer. De interesserer sig for de store forandringer i verden og for, hvordan de kommer til at påvirke det danske samfund og de mange danskere, der befinder sig under dem. Medlemmerne af eliten sidder i toppen af hver deres fødekæde, hvorfra de holder øje med fænomenerne på den store internationale himmel: konkurrenceevne, krige, frihandelsaftaler, ny teknologi, EU, Kina. Magteliten er først og fremmest de store linjers mænd og kvinder. Mest mænd.

De er ikke blevet en del af eliten fra den ene dag til den anden, og mange af de nyere medlemmer har nok stadig ikke helt forstået, hvad det er for en position, de har opnået. Andre ved nøjagtig, hvor meget magt de har, men kunne ikke drømme om at sige det højt. Spurgte man samtlige 423 danskere, ville de fleste af dem sikkert nægte, at de tilhørte en særlig magtfuld gruppe i samfundets top, og ingen af dem ville bryde sig om at få mærkatet “magtelite” hæftet på sig. Flere ville nok sige, at der slet ikke findes sådan en i et lille land som Danmark. De ville måske gå med til, at de har indflydelse og nogle kontakter rundt omkring, men ikke rå magt – og slet ikke i det omfang, vi tilskriver dem.

Når vi uden at ryste på hænderne gør det alligevel, er det blandt andet, fordi vi i dag ved langt mere om, hvad de mennesker bruger deres tid på, end man har kunnet finde frem til før. I Danmark er de fleste lister over bestyrelsesmedlemmer i både offentlige institutioner, private virksomheder og foreninger offentligt tilgængelige, og medlemmerne trækker lange digitale spor efter sig, som kan kortlægges, hvis man har tid og computerkraft nok. Det er muligt at finde ud af, hvor de er, hvornår de er der, og hvem de er der sammen med. Og

når personer inden for et kort tidsrum bevæger sig rundt mellem bestyrelseslokalen i nogle af landets største virksomheder, universiteter og private fonde og bagefter tager til samråd i et af de vigtige politiske udvalg, så stiger sandsynligheden for, at der ikke er tale om helt almindelige skatteborgere.

Ser man i kalenderen hos en mand som Michael Christiansen (nr. 27 på listen af de 423 – se hele listen på side [XX]) i perioden for vores dataindsamling, ligner den ikke de fleste andre travle danskere: Christiansen er tidligere departementschef i Forsvarsministeriet og direktør for Det Kongelige Teater, og inden for få uger kan man finde ham for bordenden til bestyrelsesmøde i DR Byen, så på Aarhus Universitet til endnu et bestyrelsesmøde, hvor han også er formand, så til et møde i den politisk udpegede lønkommission, før han slutter af med en middag i VL-gruppe 31.

Langt de fleste af Michael Christiansens digitale fodspor bliver sat i nogle cirkler, hvor der bliver truffet tunge beslutninger, og hvor kun en lille kreds af mennesker har adgang. Og så er han kun nummer 27 på listen over de bedst forbundne danskere.

Når man samler alle medlemmernes aftryk – hundredtusinder af bestyrelsesposter, møder og fodspor rundt omkring – danner der sig et mønster, som er svært at bortforklare: I det vidtstrakte og løst forbundne netværk af betydningsfulde danskere er der en tæt kerne, som består af 423 personer. De 423 er forbundet med hinanden på kryds og tværs og mødes enten personligt, eller også kender de hinandens omdømme. Og hver enkelt af dem har et større netværk og en større berøringsflade end nogen uden for kernen. Når man ser deres forbindelser tegnet op på et kort, begynder man at forstå, hvor usædvanlige de 423 danskere er. Det, man ser inde i midten i kortet, hvor antallet af forbindelser pludselig mangedobles, er ikke bare nogen mennesker med gode kontakter og indflydelse – det er magt i den reneste form, der findes herhjemme.

Det har taget lang tid at finde frem til den kerne, og denne bog er resultatet af mere end fem års videnskabelige undersøgelser af magten i Danmark. Arbejdet har ført til opbyggelsen af nogle omfattende databaser over forbin-

delse mellem medlemmerne af eliten, og det er foreløbig kulmineret med to ph.d.-afhandlinger på Sociologisk Institut ved Københavns Universitet. De bliver forsvaret, samtidig med at bogen udkommer.

Videnskabelige afhandlinger er skrevet til og for videnskabsfolk. Man er nødt til at bruge en del plads på teori og henvisninger til anden forskning, som ikke nødvendigvis er interessant for læsere uden for universitetets mure. Denne bog er ikke en afhandling. Det er en journalistisk bearbejdning af forskning fra Danmark og udlandet. Sociologerne Christoph Ellersgaard og Anton Grau Larsen har arbejdet tæt sammen med journalisten Markus Bernsen om at få deres forskning formidlet, så flest mulige læsere vil læse med.

På de kommende sider vil vi derfor ikke spille læsernes tid med at vise nøjagtig, hvilken del af undersøgelserne der har ført til hvilke resultater, men vi vil gøre det klart, hvornår vi trækker på vores egen forskning, og hvornår vi bruger andres arbejde. Er man efter endt læsning stadig nysgerrig, kan man downloade og læse vores afhandlinger her: magtelite.dk

Som med al videnskab står vi på skuldrene af mange andre mennesker, og undervejs har vi fået uvurderlig hjælp fra kolleger og vores studerendes kritiske spørgsmål. Vi har forsøgt at samle de vigtigste kilder i litteraturlisten på side 208.

I de seneste år har der blandt samfundsforskere, både herhjemme og i udlandet, været en stigende interesse for den rigeste, mest privilegerede og magtfulde del af befolkningen. Det er en udvikling, som måske kan bidrage til at nedbryde et tabu i dansk sammenhæng, og som vi er meget taknemmelige for at være en del af. Ikke at det kommer bag på os danskere, at nogle af os har mere magt end andre: De fleste af os er udmærket klar over, at andre bestemmer over dele af vores liv. Når der sker ændringer i samfundet, i vores børnehaver, på skolerne eller i ældreplejen, kan vi også nogle gange få det indtryk, at det ikke kun er politikerne, der står bag, men at også organisationer, fagforeninger og erhvervslivet er med til at skabe dem. Alligevel er magt en abstrakt størrelse for de fleste af os – vi ved ikke rigtig, hvilke mennesker der har den, og hvordan de bruger den.

Danske medier laver jævnligt lister over de mest magtfulde danskere. Dagbladet Berlingske indkalder et såkaldt magtpanel, når de hvert år kårer de 100 mest magtfulde personer i landet. Børsen er også glade for ranglister og kårer blandt andet landets “20 mest magtfulde bestyrelsesmænd” eller “de mest magtfulde mænd under 40”. Ingen af medierne går dog videnskabeligt til værks. Deres lister er som regel baseret på eksperternes mavefølelser og fortæller mest om, hvilke beslutningstagere der har optrådt mest i medierne i den seneste tid.

Samfundsvidenskaben har heller ikke noget klart billede af, hvem de mest magtfulde danskere er. Man får forskellige svar, afhængigt af hvem man spørger. Nogle forskere peger på politikerne, som kan lave nye love og ændre samfundets rammer ét nøk og én afstemning ad gangen. Andre fremhæver mediernes og eksperternes evne til at styre den offentlige debat og sætte en dagsorden. I 1990'erne og nullerne blev “de talende klasser” eller “smagsdommerne” tillagt stor magt som vogtere over de rigtige meninger og den gode smag. I 1970'erne var det især virksomhedsejere og direktører, som samfundsvidenskaben udpegede til at være magtfulde bagmænd og kapitalismens lakajer. Forskernes egne interesser og syn på samfundet har det med at farve undersøgelserne og fremhæve bestemte grupper frem for andre.

Vi har grebet spørgsmålet lidt anderledes an. Vi ville finde nogle mønstre, som kunne sammenlignes med andre lande og andre tidspunkter i historien. Målet var at finde frem til de personer, der har størst indflydelse på, hvordan det danske samfund skal udvikle sig, og hvordan vi skal reagere på udfordringer udefra.

Vores metode er langt fra perfekt, men fordelene ved den er, at den er systematisk. Vi vil ikke bedømme de enkelte personers magt, men forsøge at blotlægge nogle strukturer, der allerede findes i samfundet. Efter at have undersøgt de danske topdirektører i mere end et år var der nemlig noget, der slog os: De direktører, der lod til at have mest magt, var også aktive i en masse forskellige netværk. De var medlemmer af VL-grupper, hvor de mødtes med departementschefer, offentlige topledere og kulturpersonligheder. De sad med i det

erhvervspolitiske udvalg i Dansk Industri, i Danmark-Amerika Fondet og gik til bal hos dronningen. Det lod til, at der fandtes nogle klubber, som kun en lille kreds af lederne i det private erhvervsliv fik lov til at være med i. Og da vi begyndte at se nærmere på de andre medlemmer af klubberne, var billedet det samme: Kun toppen af embedsværket, fagforeningerne, politik og kulturliv blev inviteret indenfor.

Der sker noget interessant i de netværk. Når man er blevet en del af dem, bliver man regnet for noget – ikke bare af andre fra samme miljø som én selv, men af alle andre magtfulde danskere. Man bliver magtfuld, fordi andre med magt mener, at man er det. Og man får magt, hvis man kender andre med magt. Jo længere op i samfundet, man kommer, desto vigtigere lader netværk og personlige forbindelser til at blive. I toppen betyder det mindre, hvor man kommer fra – om man er forretningsmand, politiker eller fagforeningsmand – det vigtigste er, at man er med i klubben.

Her fik vi idéen til at opbygge den database, der ligger til grund for denne bog. Vi ville ikke lade os styre af vores egne idéer om, hvem de magtfulde danskere var, så vi begyndte med at kortlægge alle de mest interessante netværk i Danmark. Reglen var, at hvis vi kunne forestille os, at et netværk havde noget med magt at gøre – og hvis vi kunne skaffe en liste over medlemmerne – kom de ind i databasen.

Vi begyndte med bestyrelser og direktioner i de 1.000 største virksomheder målt på omsætning. De tæller alt fra kæmper som Carlsberg og Novo til mellemstore virksomheder som Danepork eller Intego, der laver elinstallationer. Bagefter gennemgik vi bestyrelserne for alle de statslige organisationer: universiteterne, Nationalbanken, Natur- og Miljøklagenævnet og mange, mange andre. Vi samlede alle medlemslister fra landets 114 VL-grupper og fra alle Folketingets og regeringens udvalg og kommissioner. Dem er der også en del af.

Datakilder

Type af netværk	Antal netværk	Antal poster
Stat ¹	875	10.230
Folketing ¹	83	970
Organisationer ¹	1.527	16.436
Virksomheder ²	1.142	7.476
Fonde ²	1.445	8.181
VL-grupper ³	114	3.845
Kommissioner	72	1.121
Begivenheder	74	14.582
Total	5.332	62.841

Vi har kortlagt 5.332 netværk – alt fra bestyrelsen i Danske Bank til Dansk Inseminørforening – og fundet i alt 62.841 pladser, som giver en eller anden form for magt. Vi kunne have brugt mange flere, men et af vores krav var, at medlemmerne af et netværk skulle mødes fysisk og at mindst et medlem skulle være hentet uden for organisationen.

Netværk blev fjernet hvis de ikke havde en bestyrelse med medlemmer uden for organisationen selv, hvis der ikke kunne findes information om bestyrelsen hverken på nettet eller ved personlig kontakt, hvis bestyrelsen allerede var i data fra andre kilder eller bestyrelsens medlemmer var totalt enslydende med en anden bestyrelse i samme organisation. Alle netværk skulle desuden indeholde en komplet medlemsliste og mødes fysisk.

1 Kilde: Alle statslige institutioner på overregionalt niveau samt alle foreninger med høringsret og alle underudvalg i disse www.foa.dk

2 Kilde: 1.000 største virksomheder og vigtige strukturvirksomheder fra CVR-registret ved hjælp af www.biq.dk

3 Kilde: www.vl.dk

4 Kilde: Registrering af politiske kommissioner mellem 2005-2011 af A4.

5 Kilde: (www.kongehuset.dk) og journalisters privatarkiv.

Bestyrelserne i alle landets dagblade, banker og kapitalfonde kom også med. Det samme gjorde alle organisationer med såkaldt høringsret, altså dem som staten skal tage med på råd, når der bliver lavet nye love. Organisationerne er en broget gruppe, der tæller alt fra den enorme Landsorganisationen i Danmark (LO) til Dansk Inseminørforening og Kattens Værn. Både i de stats-

lige bestyrelser og i de mange organisationer har vi taget alle underudvalg med. Vi har også kortlagt sociale netværk som kongelige baller, gæstelister fra royale jagtselskaber, statsbesøg, ledelsesseminarer for offentlige topledere på Hotel Marina i Vedbæk og deltagerne ved erhvervsmanden Fritz Schurs 60-års fødselsdag. Personoplysninger er hentet fra Kraks Blå Bog, offentligt tilgængelige CV'er, profiler på LinkedIn eller Facebook og fra portrætartikler i medier.

Der er meget at holde styr på. Alene det at skelne de enkelte personer fra hinanden er et stort arbejde, især hvad angår de adelige danskere. Man skal vide, at Frands Axel Michael Brockenhuus-Schack, der optræder på gæstelisten for dronningens fødselsdag, er den samme person som den Michael Brockenhuus-Schack, der var formand for interesseorganisationen Landbrug & Fødevarer indtil 2011.

Kongehusets arrangementer er vigtige at få med. Når arkitekten Bjarke Ingels, filminstruktøren Bille August og bordtennisspilleren Michael Maze sidder til bords med ministre og topdirektører under det kinesiske præsidentpars besøg i Danmark, betyder det, at de regnes blandt en lille gruppe danskere, der får lov til at repræsentere vores land udadtil.

Efter lang tids søgen stod vi med 5.322 forskellige netværk og i alt 62.841 forskellige poster. Ikke overraskende var der mange navne, der gik igen, og da vi havde ført alle posterne ind i en database, stod vi tilbage med navne på 37.750 forskellige danskere.

Her er det på sin plads med nogle forbehold. Især skal det understreges, at en del af navnene på den lange liste har ændret sig, siden vi begyndte at indsamle vores oplysninger i 2012. En række af de 37.750 personer har i mellemtiden fået et andet arbejde og dannet andre netværk. Nye navne er kommet til. Enkelte er døde. Den person, der havde de allerbedste forbindelser og sad midt i netværket, da vi begyndte vores undersøgelse, er i mellemtiden trådt tilbage og har mistet sin centrale placering.

I alle netværk sker der en løbende udskiftning, hvor nye medlemmer sluses ind, og gamle udgår. Men som vi skal se, går det ret langsomt, og portrættet af

eliten er stadig aktuelt. At nogle navne er nogle andre i dag, ændrer ikke ved billedet af, hvordan det magtfulde netværk fungerer, og hvem der har mulighed for at blive en del af det: Mennesker kommer og går, men systemet er det samme. Der er ingen grund til at tro, at den danske magtelite opererer anderledes i dag, end dengang vi begyndte at bygge vores database op.

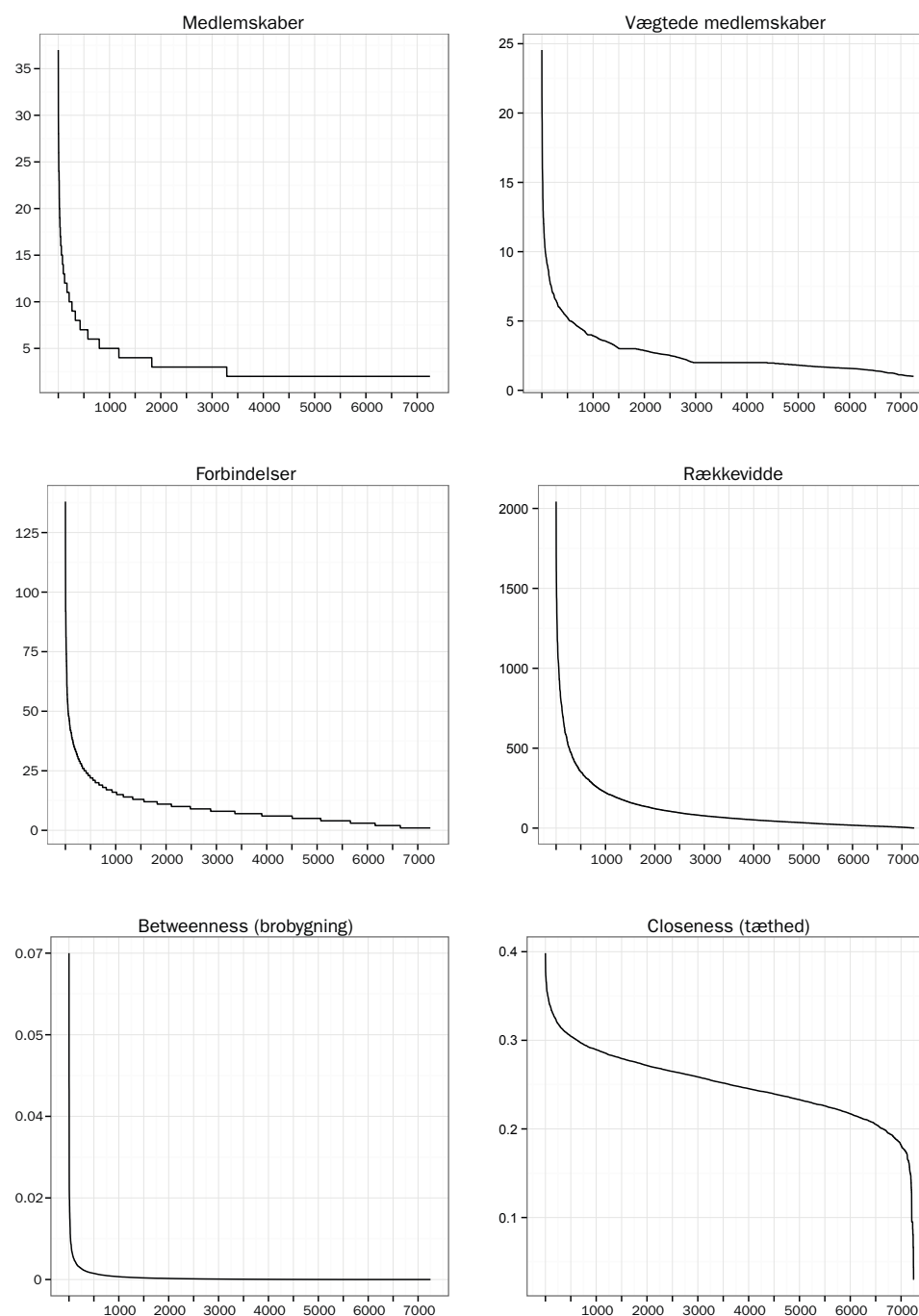
Man kan også diskutere, om vi har fundet de rigtige mennesker. En lang række organisationer og klubber er ikke med i vores undersøgelse, og nogle vil måske have en anden opfattelse af, hvad der gør dem magtfulde. Her har vi fra begyndelsen lagt en klar linje. Vi er kun interesserede i den type magt, der kan omsættes til noget konkret. Langt de fleste netværk i undersøgelsen er bestyrelser, hvor medlemmerne ikke bare mødes for at drikke kaffe og hyggesnakke, men for at træffe beslutninger. Det er beslutninger, som får konsekvenser for virksomhedens ansatte, organisationens medlemmer eller borgerne. At have en plads ved bordet, når beslutningerne træffes, skal i sig selv udgøre en form for magt, for at det giver en plads inden for vores definition af magteliten.

Enkelte netværk var desværre ikke mulige at få med, selv om vi gerne ville have haft dem. De borgerlige partiers pengeklubber, som støtter partierne økonomisk i valgkampe, var stadig hemmelige, da vi gik på jagt efter informationer om dem, og er derfor ikke med i databasen. Disse informationer kunne måske have knyttet den politiske elite endnu tættere til erhvervslivet, end vores undersøgelser allerede viser, at den er.

Ser man på antallet af poster, stikker omkring 500 personer af fra alle andre. Hver af de 500 har op til 37 forskellige poster i netværket. Her skal man huske på, at hvis posterne blev tilfældigt fordelt i et landsdækkende lotteri, ville den enkelte dansker kun have én procent chance for at få en post. Så når en enkelt person har 37 poster, har vedkommende i dén grad vundet i magtens lotteri.

Ser man på, hvor tæt personer er knyttet til andre i netværket, skiller omkring halvdelen af de 500 sig ud. De 250 personer udgør en særlig eksklusiv gruppe, der er særligt gode til at bygge bro mellem de forskellige sektorer og har kort vej til andre i netværket.

Vindere i lotteriet

Der findes også en masse uformelle klubber, som er meget svære eller helt umulige at kortlægge. De forbindelser, som bliver knyttet over en hæk i Klampenborg eller i en tennisklub i Hellerup, er ikke en del af undersøgelsen. Gamle venskaber og studiegrupper har vi heller ikke kunnet afdække. I vores database øger det heller ikke to personers magt, hvis de er far og søn, bror og søster eller gift med hinanden som tidligere DONG-direktør og departementschef i Finansministeriet Anders Eldrup og hustruen, TV2 direktøren Merete Eldrup.

De mere uformelle bånd er sværere at have med at gøre, fordi de ikke ligesom bestyrelsesposter forpligter mennesker over for hinanden. Derfor bruger vi heller ikke oplysninger fra LinkedIn, Facebook eller Twitter til at konkludere noget om en persons netværk – forbindelser gennem sociale medier må regnes for at være svagere end pladser ved samme bord, når der skal træffes beslutninger.

Ikke alle de mere end 5.000 forskellige netværk binder folk lige godt sammen. Små netværk er bedre end store, for jo større et netværk bliver, desto mindre kontakt har dets medlemmer med hinanden. 14 pladser er maksimum i de fleste bestyrelser og med god grund: Er man 14 eller færre personer samlet i et rum, har alle mulighed for at blive hørt, og ingen kan gemme sig i et hjørne. Er man 25 eller 30 som i en skoleklasse, vil der ofte være én person, som tager ordet. Er man endnu flere, bliver det svært at få en diskussion mellem deltagerne.

I vores kortlægning er små netværk mere værdifulde end store. Afstanden mellem personerne bliver kortere, jo mindre netværk de kender hinanden fra. Hvis to personer kender hinanden fra en bestyrelse med færre end 14 medlemmer, siger vi, at de har en afstand på 1. Afstanden stiger gradvist og bliver til 1,5, når netværket har 27 medlemmer, 2 ved 60 medlemmer, 3 ved 125 og knap 10 ved store begivenheder med mere end 1.000 deltagere.

To personer kender selvfølgelig hinanden endnu bedre, hvis de sidder i flere bestyrelser sammen. Men der er også en øvre grænse. Man kommer ikke nødvendigvis tættere på hinanden, hvis man går fra at have seks til syv fælles

netværk, men det gør man sandsynligvis, hvis man begynder at mødes i to sammenhænge i stedet for en enkelt.

Ved at måle afstande mellem folk har vi fundet frem til kernen i netværket. Alle, der er nærmere hinanden end en afstand af 2,1, må siges at være tæt forbundne. De kunne fx kende hinanden fra en bestyrelse med færre end 60 medlemmer eller gennem en tredje person, som de begge sidder i en lille bestyrelse med. Vi har ikke selv fundet på grænserne – de 14 medlemmer og afstanden på 2,1 er hentet fra en del anden sociologisk forskning om, hvordan menneskers netværk bliver skabt og opretholdt.

For at finde de mest magtfulde personer i landet skulle vi identificere den mest centrale gruppe af mennesker i det enorme spindelvæv af forbindelser, der efterhånden var vokset frem i databasen. Her måtte det vigtigste være, hvor mange af de andre magtfulde personer man kendte. Vi begyndte at pille folk ud, der ikke var forbundet til ret mange andre, og til sidst nåede vi et tal: 423. De 423 er kernen i netværket og er alle forbundet inden for en afstand af 2,1 til mindst 199 andre i gruppen. Fjerner man en af de 423 personer, bliver gruppen svagere forbundet internt. Vi eksperimenterede med at tage grupper ud af databasen, ændrede de forskellige værdier, men tallet 423 udgjorde en naturlig grænse.

Her kunne man indvende, at vi ikke ser på magt, men kun på netværk, og det er også rigtig nok: Listen over de 423 er ikke en nøjagtig rangering af, hvor meget magt den enkelte har. Der findes måske endda personer uden for kernen, som kan siges at have mere magt, end enkelte af de 423 har. Men netværk er en ret god indikation for magt. Når man har en plads blandt de 423, betyder det, at man har fundet ud af at organisere sin magt sammen med andre. Og det betyder igen, at man kan gøre sin indflydelse gældende på tværs af mange forskellige områder.

Tidligere netværk kan også være vigtige, og billedet ville utvivlsomt have været en del skarpere, hvis vi også vidste, hvem der før havde været forbundet til hinanden og hvordan. Vi har ikke taget højde for, at direktøren i Dansk Industri, Karsten Dybvad, før har været departementschef under Anders Fogh

Rasmussen og Lars Løkke Rasmussen. Eller at nationalbankdirektør Lars Rohde gennem sin tidligere direktørstilling i ATP er nært forbundet til nogle af arbejdsmarkedets mest centrale parter: Thorkild E. Jensen og Harald Børsting. Havde vi haft de tidligere netværk med i databasen, ville kernen formentlig være endnu tættere, end den allerede er.

De 423 er en langt mindre gruppe, end man før har skrevet om i Danmark. Når forskere hidtil har talt om eliter i lande som Danmark og Norge, har de laveste tal været på omtrent 2.000 personer. Man har også forestillet sig, at eliten skulle svare til befolkningens størrelse, så der ville være omtrent 3.000 medlemmer i Sverige, 5.000 i mellemstore lande som Australien, Frankrig og Tyskland og mindst 7.000 i USA.

Men efter at samfundsvidenskaben i de seneste år er begyndt at undersøge, hvordan magtfulde mennesker er forbundet med hinanden, begynder der at dukke nogle andre tal op. I 2011 mente den franske sociolog François Denord at have identificeret en elite i Norge, der fandt sammen på tværs af samfundets sektorer og bestemte over en uforholdsmæssigt stor del af samfundets ressourcer. Denords norske magtelite bestod af bare 290 personer.

Det giver egentlig god mening: I så små grupper bidrager alle medlemmer med noget, og ingen kan uden videre undværes. Det gør eliten til en overskuelig størrelse: Stor nok til at forgrene sig ned i alle landets mest betydningsfulde mødelokaler og hjørnekontorer. Men lille nok til at alle ved, hvem hinanden er, og hvilke værdier man står for.